

KRISTBERGS KYRKOÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Kristbergs församling

Motala kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

2005

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

KRISTBERGS KYRKOÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Kristberg församling

Motala kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Kristbergs gamla och nya kyrkogård	5
Kyrkogårdens omgivning	5
Kristbergs kyrka	6
Kyrkogårdens historik	6
Beskrivning av kyrkogården	8
Översiktlig beskrivning av växtlighet mm – Karta	9
Källor	18
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	18
Förklaring till exempellistan	18
Utvärderingskarta	19
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare

säger lagen: ”Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

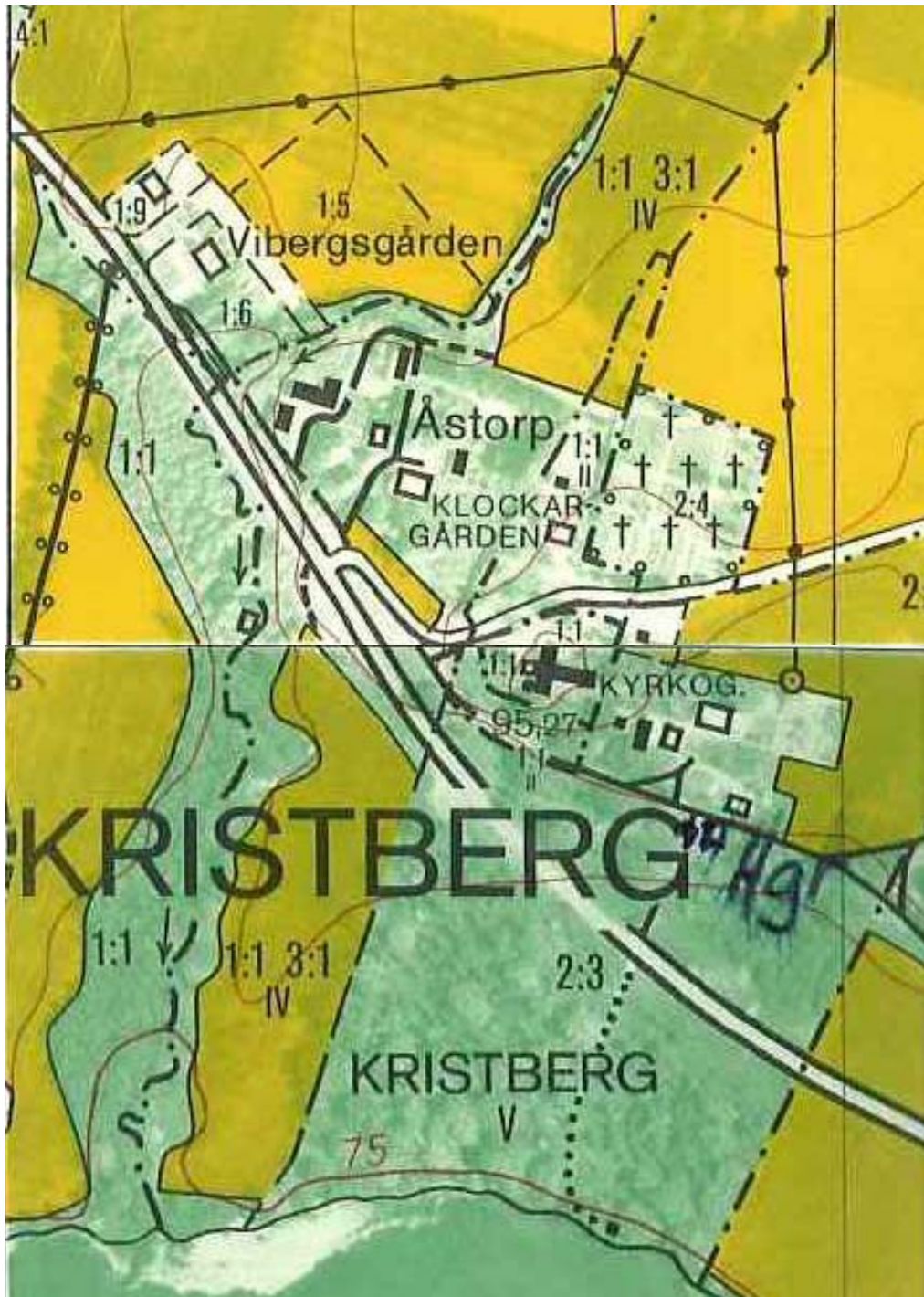
Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Olle Hörfors, Östergötlands läns museum 2005. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

KRISTBERGS KYRKOGRÅRD

Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 085 93 Olivehult, 1982 (överst) och 085 83 Borensberg, 1982 (nederst).

Gamla kyrkogården

Kyrkan med omgivande kyrkogård är belägen på ett krönläge på en bergsklack norr om Boren. Kyrkogården har en oregelbunden planform. Kyrkan ligger centralt på den gamla kyrkogården och kyrkans långhus är orienterat i östvästlig riktning.

Kyrkogårdens omgivning

Kristberg på häradskartan från 1868-1877, blad Kristberg.

Kyrkan är belägen på en mindre höjd med vid utsikt över sjön Boren i söder. Norr om kyrkan uppfördes på 1870-talet en skola. Den påbyggdes på 1890-talet och används numer som församlingshem. Nordväst därom ligger den f d prästgården, som utgörs av en tidstypisk byggnad med frontespis, uppförd 1864. Öster om kyrkan är Kristbergs rusthåll beläget med mycket välbevarade mangårdsbyggnader, uppförda av byggmästare August Nyström till brodern Bengt Alfreds bröllop 1860. Nordväst om kyrkomiljön uppfördes 1935 ett församlingshem, som även inrymde slöjdskola och vaktmästarebostad. Byggnaden kallas Vibergsgården eftersom den tillkom genom en donation av fabrikör Viberg i Brunneby.

Den äldre landsvägen gick tidigare utmed kyrkogårdsmuren i söder, men omlades 1953. Kyrkstallarna är belägna öster om kyrkogårdsmuren och utgörs av en vitputsad byggnad med valmat tak, belagt med enkupigt tegel. Mot norr finns två lunettfönster samt en dubbelport klädd med en smal profilerad och brunmålad panel. På västra gaveln finns två likadana portar, varav den södra leder till ett hemlighus med bevarad fjöl.

Kristbergs kyrka

Kristberg kyrka 1954. Foto från Östergötlands läns museums samlingar.

Kristberg är en medeltida socken och den äldsta kända kyrkan uppfördes av sten sannolikt under 1100-talet eller 1200-talets början. Omkring år 1200 uppfördes det nuvarande tornet vid långhusets västra gavel. Tornet har en för Östergötland ovanlig utformning med en rektangulär grundplan och hade före en ombyggnad på 1600-talet två tornhuvar bredvid varandra. På norra sidan finns en sakristia och i söder en korsarm eller lillkyrka. Kyrkan fick sin nuvarande utformning med tresidigt kor och västportal vid en omfattande ombyggnad under 1720- och 1730-talen. De vita fasaderna är spritputsade och taken är belagda med spån. Fönsteröppningarna är rundbågiga och försågs på 1870-talet med gjutjärnsbågar. Huvudingången är via tornet i väster, men en ingång finns även till sakristian. Även interiören präglas av ombyggnaden i början av 1700-talet då taken försågs med figurscener från Gamla och Nya testamentet och akantusslingor av målaren Anders Wikström.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek. Uppgifter om äldre lantmäterikartor är hämtade från Lantmäteriets websida.

Kyrkogården har sedan medeltiden vuxit fram runt den medeltida kyrkan.

I en sockenbeskrivning från 1760 omnämns en klockstapel på Kristbergs kyrkogård.

1914 köptes ett område på två tunnland från Bråta gård till en ny kyrkogård, den invigdes och togs i bruk i augusti 1916. Samma år uppfördes ett gravkapell som invigdes samtidigt som den nya kyrkogården. 1916 revs också den gamla boden från 1741 som fanns på den gamla kyrkogården och samma år restaurerades kyrkogårdsmuren.

Flygfoto över Kristbergs kyrkogård från 1939. Bild från Östergötlands läns museums samlingar.

1917 lät man tillverka två järnportar till den nya kyrkogården som gick i stil med de befintliga på den gamla kyrkogården. De tillverkades av smidesfabrikören P.A. Lindkvist på Lund under Hälla.

En tidningsartikel från 1933 vittnar om att Kristbergs kyrkogård haft besök av en tjuv. Det var en luffare som häktade av en 25 kg tung järnlänk i ett gravstaket i tron att den var av brons. Luffaren släpade på den tunga länken ända till Tjällmo, för att där få upplysningen att materialet var tackjärn som målats med bronsliknande färg!

I maj 1960 invigdes en ny utvidgning av kyrkogården, den anlades i omedelbar anslutning till den äldre delen. Dessförinnan skedde en utvidgning 1948 men som vid 1960-talets början var belagd. Det gick åt 2500 kubikmeter jord för att få det nya området i höjd med förutvarande kyrkogård.

I november 1993 ansöktes om tillstånd att anlägga en minneslund, länsstyrelsen beviljar ansökan och föreslår att den lokaliseras till kyrkogårdens sydöstligaste del.

I januari 2003 skickas en ansökan till länsstyrelsen om att få bredda den norra grindöppningen för att eventuella räddningsfordon ska kunna komma in på kyrkogården. Länsstyrelsen beviljar ansökan.

Beskrivning av kyrkogården

Kyrkogården består av en gammal del och en nyare del. Den gamla delen består av ett kvarter och den nya delen av åtta kvarter, A-H.

Allmän karaktär

Gamla kyrkogården

Den gamla kyrkogården är högt belägen och har en mycket sparsam vegetation och stora delar av kyrkogården är glest belagd. Det finns ett stort antal äldre vårdar som blandats med fåtalet yngre.

Nya kyrkogården

Den nya kyrkogårdens har en relativt strikt parkkaraktär med häckar och träd i rader.

Omgärdning

Gamla kyrkogården

Kyrkogårdsmuren är en stödmur i gråsten som är lagd i bruk, ca 1,2 m hög och på vissa ställen är muren ca 3 m hög pga höjdskillnad. Lätt tuktad. Stenarna är ca 0,2-0,6 m stora och lagda i 2-4 varv.

Nya kyrkogården

I väster granhäck, ca 1-1,7 m hög. I norr växlande häckar, från väster först spirea ca 1,1 m hög, oxbär ca 1,3 m hög, nyponros ca 1 m hög, en nysatt aronia samt en lind och fyra lönnar i trädkransen. I öster granhäck upp till 2,5 m och sju lindar i trädkrans. I söder hagtornshäck ca 1,1 m hög och åtta lindar.

Ingångar

Gamla kyrkogården

Ingångar i norr och i väster. Den norra ingången är försedd med smidesgrindar hängda i kraftiga stolpar med anslutande bogårdsmur. Smidesgrindarna är från 1800-talet.

Norra ingången (t.v.) och huvudingången med kapellet i fonden (t.h.).

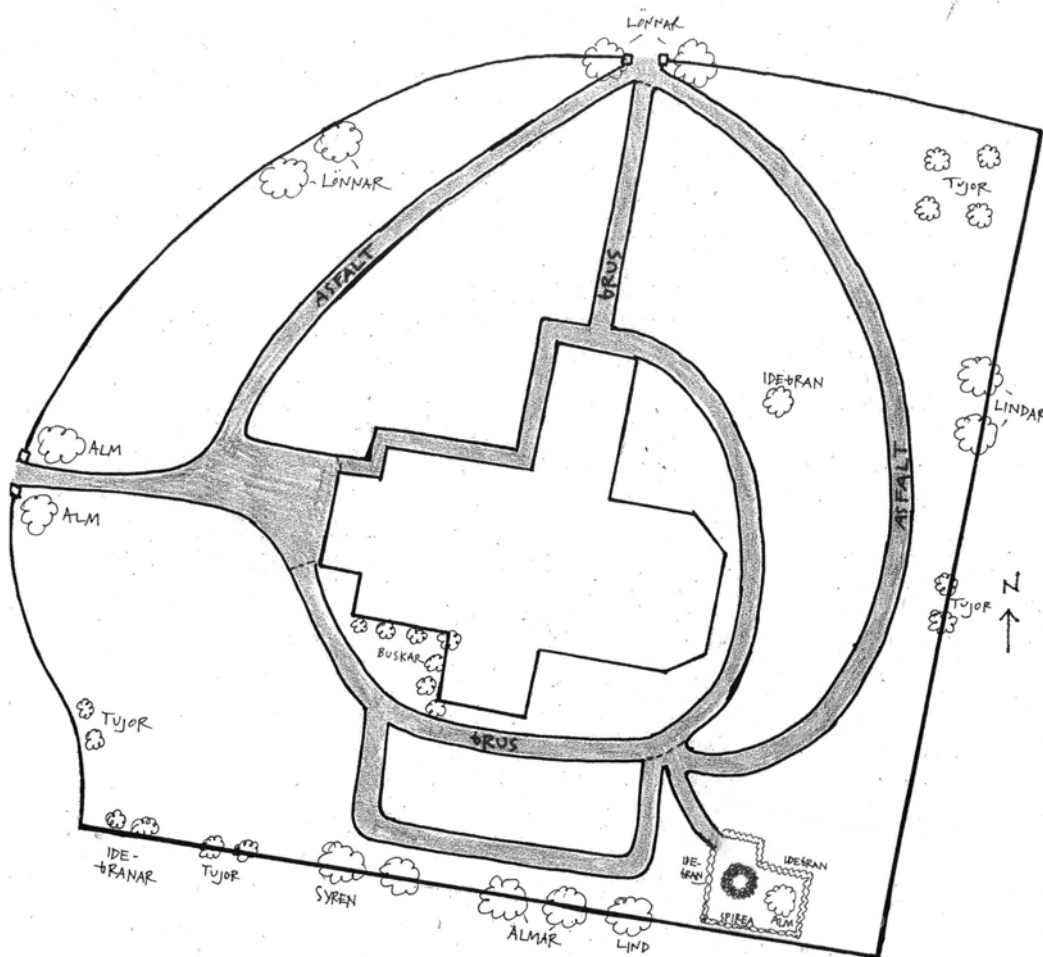
Nya kyrkogården

Huvudingrinden är centralt placerad på södra sidan. Dubbel smidesjärns grind med cirkel- och blomornament mellan enkla firsidiga granitstolpar. Det finns en likadan grind i sydväst samt en enklare öppning i häcken mot avfallshanteringen i väster.

Vegetation

Gamla kyrkogården

Trädkransen som omgärdar kyrkogården består av lönnar, lindar och almar. På kyrkogården växer mindre idegranar och tujor samt syren.

Vegetationskarta över den gamla kyrkogården. Kartan är en skiss, markeringarna är således ungefärliga.

Kartan visar vegetationen på kyrkogårdens nya del, samt de gravvårdar som är av kulturhistoriskt intresse.

Nya kyrkogården

Kvarteren omgärdas av följande vegetation:

Väster:

En granhäck ca 1,7 m hög.

Norr:

En lind växer i det nordvästra hörnet. En spirehäck ca 1,1 m hög, fyra lönnar, en oxbärshäck ca 1,3 m hög, en nyponros ca 1 m hög samt en nysatt aronia växer vid kyrkogårdens norra sträckning.

Öster:

Längs kyrkogårdens östra sträckning växer sex lindar och en granhäck ca 2,5 m hög.

Söder:

Det växer en hagtornshäck ca 1,6 m hög (öster om ingången) och en hagtornshäck ca 0,8 m hög (väster om ingången), sju lindar, två syrenbuskar och ett antal mindre spireahäckar om varsin sida om ingången samt vid den södra sträckningens västra del.

Vegetationen i varje enskilt kvarter är följande:

Kvarter A

I kvarteret finns fem rygghäckar i nordsydlig riktning, två tujor en ca 1,8 m hög och en ca 1,2 m hög, en perenn, en spirea ca 0,8 m hög samt en ölandstok ca 1,1 m hög. Det växer en aronia i östvästlig riktning ca 1 m hög. Tre lindar växer i kvarteret och en buske av tuja.

Kvarter B

I kvarter B finns fyra rygghäckar i nordsydlig riktning, två tujor ca 1,2 m höga, en ölandstok ca 1 m hög samt en spirea ca 1,2 m hög. Det växer en aronia i östvästlig riktning ca 1 m hög.

Kvarter C

I kvarter C finns fem rygghäckar i nordsydlig riktning, två perenner, en ölandstok ca 1 m hög, en tuja 1,3 m hög och en oxbär ca 1,2 m hög. Det växer också fyra lindar i kvarteret.

Kvarter D

I kvarter D finns fyra rygghäckar i nordsydlig riktning, två oxbär ca 1,2 m höga och två tujor ca 1,2-1,3 m höga. I kvarteret växer också ca 25 st runda oxbärsbuskar ca 0,6 m höga.

Kvarter E

I kvarter E finns sju rygghäckar i östvästlig riktning, två spirea ca 1,1-1,2 m höga, en oxbär ca 1,3 m hög, en perenn, en tuja ca 1,4 m hög och en idegran ca 1,2 m hög samt en aronia ca 1 m hög.

Kvarter F

I kvarter F finns fem rygghäckar i nordsydlig riktning, en oxbär ca 1,5 m hög, två idegranar ca 1,2 och 1,4 m höga och två perenner. Det finns också en rabatt i kvarteret

Kvarter G

I kvarter G finns två rygghäckar av perenner i nordsydlig riktning samt ett antal buskar av tuja, ca 1,1 m höga. Det finns två rosenrabatter i kvarteret.

Kvarter H

I kvarter H finns fyra rygghäckar i nordsydlig riktning, en perenn, en idegran ca 1,4 m hög, en rosenrabatt och en oxbär ca 1,6 m hög.

Gångsystem

Gamla kyrkogården

Grusgångar samt asfalterade gångar.

Nya kyrkogården

Grusgångar samt asfalterade gångar.

Gravvårdstyper

Gamla kyrkogården

På den gamla kyrkogården finns gravvårdar från 1680-tal – 2004-tal. Det finns en gravvård från 1600-talet med lång intressant text, två stycken från 1700-talet och 24 stycken från 1800-talet som är jämt utspridda, bland dessa flera brukspatroner. På den gamla kyrkogården finns nio stenramsgravar varav flera av dessa omgärdas av

järnstaket, fem sarkofager och flera höga bautastenar. Titlar säger mycket om traktens näringsliv. I Kristberg har huvudnäringarna varit bergsbruk, skogs- och jordbruk. Binärningar var fiske, kolning och det fanns kvarnar och tegelbruk i trakten. På gamla kyrkogården finns det flest lantbrukare, men andra titlar som förekommer är brukspatron, riksgeografen, målarmästare, jägarmästare, kusken och ryttaren. Titlar som hänvisar till kyrkliga yrken är också vanligt förekommande som t ex kontraktsprost och kyrkoherde.

Exempel på äldre gravvårdar på den gamla kyrkogården, till vänster; gravvården efter Jöns Anderson.

Jöns Anderson föddes på Olivehult och kom att bli ryttare vid Östiötha cawallerie. Han var med Karl XII i slagen vid Narva och Poltava. Liksom kungen fängslades han i Turkiet och där var han fånge i elva år. Nu ligger han begravd på Kristbergs gamla kyrkogård tillsammans med hustrun Maria Stafansdoter.

Gravvårdarna efter familjen Linnerhielm, makarna Gustaf Fredrik och Emerentia Maria (f Egerström) och deras son Pehr Gustaf.

På gamla kyrkogården finns gravvårdarna efter familjen Linnerhielm. Gustaf Fredrik Linnerhielm sägs vara Sveriges förste och även siste riksgeograf. Sonen Pehr Gustaf föddes på Olivehult och blev kammarjunkare 1826 och kammarherre drygt tio år senare. Pehr Gustaf Linnerhielm var ogift och på gravstenen finns inskriptionen ”Den siste af sin ätt”.

Nya kyrkogården

Från 1910-tal till helt moderna. I A-D kvarteren finns rester av en allmän linje, med fem träkors och två järnkors. Flera stenramsgravar har funnits vid utkanterna av kvarteren, men endast en återstår.

Kristbergs anknytning till vattendrag som Motala ström och Göta kanal avspeglar sig på några av de titlar som förekommer på Kristbergs nya kyrkogård, t ex skepparen och kanaldirektören. Vanligaste titlarna är dock lantbrukare och hemmansägare. Kvinnliga titlar som bl a förekommer är lärarinnan, kokerskan och hemsystern. Exempel på andra titlar på kyrkogården är följande: apotekaren, stationsmästare, åkeriägare, urmakarmästare, trafikbiträdet, skogsvaktaren, musiklärare, väghyvelförare och postiljon.

Exempel på gravvårdar från kvarter B (t.v.), kvarter D (mitten) och kvarter E (t.h.).

Kvarter A

Gravvårdar från 1913-1999, med inslag av linjevårdar (5 st). Det finns ett fåtal vårdar med titlar (4 st) och kvarteret är relativt glest belagt.

Kvarter B

Gravvårdar från 1919-2004 med inslag av linjevårdar (12 st), tre i trä och ett smideskors. Kvarteret är relativt glest belagt, exempel på titlar som förekommer är stationsmästare, pastor och sadelmakare.

Kvarter B.

Kvarter C

I kvarteret finns linje gravar (19 st) från 1941-1944 och 13 vårdar med titlar från åren 1940-2003.

Kvarter C.

Kvarter D

Det finns 20 linjegravar i kvarteret från åren 1932-1937. Det finns en stenramsgrav med grus, ett träkors och sammanlagt 13 titlar från åren 1931-2003.

Kvarter D.

Kvarter E

I kvarteret finns gravvårdar från 1953-2003 och nio av dessa har titlar. Kvarteret domineras av moderna gravvårdstyper.

Kvarter E.

Kvarter F

Kvarteret domineras av moderna gravvårdar från 1969 och framåt, ett fåtal av dessa har titlar.

Kvarter F.

Kvarter G

Kvarteret domineras av moderna gravvårdar från 1969 och framåt, ett fåtal av dessa har titlar. I mitten finns ett kors framför ca 1 m höga formklippta tujor.

Kvarter G.

Kvarter H

Kvarteret domineras av moderna gravvårdar från 1963 och framåt, bland dessa finns ett träkors. Ett fåtal av vårdarna har titlar.

Kvarter H.

Minneslund

På den gamla kyrkogården i det sydöstra hörnet.

Byggnader

Gamla kyrkogården

I nordöstra hörnet, utanför muren finns en redskapsbod. Vitkalkad med bruna portar och fönster samt ett rött tegeltak.

Redskapsbod på gamla kyrkogården.

Nya kyrkogården

Åttkantigt vitrappat kapell med tjärat spåntak och gråblå port.

Övrigt

Ett solur är placerat på den gamla kyrkogården. Det är tillverkat av ek och har stått på kyrkogården i över 300 år.

Kulturhistorisk bedömning

Gamla kyrkogården

Kyrkogårdens placering på en höjd kan troligtvis bero på att det är en gammal plats för en försvarsanläggning. På kyrkogården dominerar 1800-talet och dess gravskick, denna tillrättalagda struktur är av vikt att bevara. Grusgångarna är delvis borttagna och de kvarvarande är således av vikt för kyrkogårdens karaktär. På kyrkogårdens norra del dominerar högstatusgravar, det hör till ovanligheterna att högreståndsgravar placerades på den norra delen då det ansågs mindre hedersamt att begravas där. Även den bevarade linjegravskaraktär är av kulturhistoriskt intresse. Den allmänna linjen eller s k linjegravar var en gravform som innebar att man inte löste sin gravplats och att begravningar skedde på linje efter varandra. Framför allt från andra delen av 1800-talet och framåt blev det en begravningsform för dem som inte ville eller kunde bekosta en gravplats. Det är av kulturhistoriskt intresse att gravvårdar bevaras så att man kan avläsa i vilken ordning linjebegravningar skedde.

Exempel på gravvård med lokalhistoriskt intresse är gravvården efter ryttare Jöns Andersson vars gravvård har följande inskription: "Här under Whila i herranom och manhaftige Anderson i Klemesbo ordom rýttare under Östiötha cawallerie. Hwilken på partiet i Påland fånge och till Constantinopel i Turkiet förder der han war uti XI åhr afsomnade anno 1680 medh sin hustru Maria Stafansdoter som blef döod åhr 1707. Gud förlaene dem en frogdefull upståndelse".

Nya kyrkogården

Den nya kyrkogården har karaktärsdragen av en fransk parkanläggning från början av förra seklet, den bör bibehållas. Speciellt bör kvarter G framhållas med sitt speciella utseende då buskar är planterade bakom enskilda gravvårdar. På kyrkogården finns linjegravskaraktären bevarad och den är av kulturhistoriskt intresse liksom de ursprungliga grusgångar som är bevarade. Gravkapellet som har en central placering på kyrkogården är av vikt för kyrkogårdens karaktär, dit hör också kyrkogårdens grindar.

Källor:

Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... . 1760.
Faksimilutgåva 1993.
Brate E. Östergötlands runinskrifter. Stockholm 1911.
Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering.
Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.
Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen
Stockholm 1855.
Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska
kyrkogårdar. 2001.
Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919. Theorell A, Wästberg P, Wadsjö H
(red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
Widegren PD. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817.
Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.
Östergötlands läns museums topografiska arkiv.

Muntliga uppgifter –

www.lantmateriet.se. Lantmäterikartor från
www.tema.liu.se/kulturarv/Ostgotabild.

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen ”onumr. S om 042”. Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer.

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen ”granit” används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas sv (svart), gr (grå), r (röd), gr/r (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och S:a årtal: anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

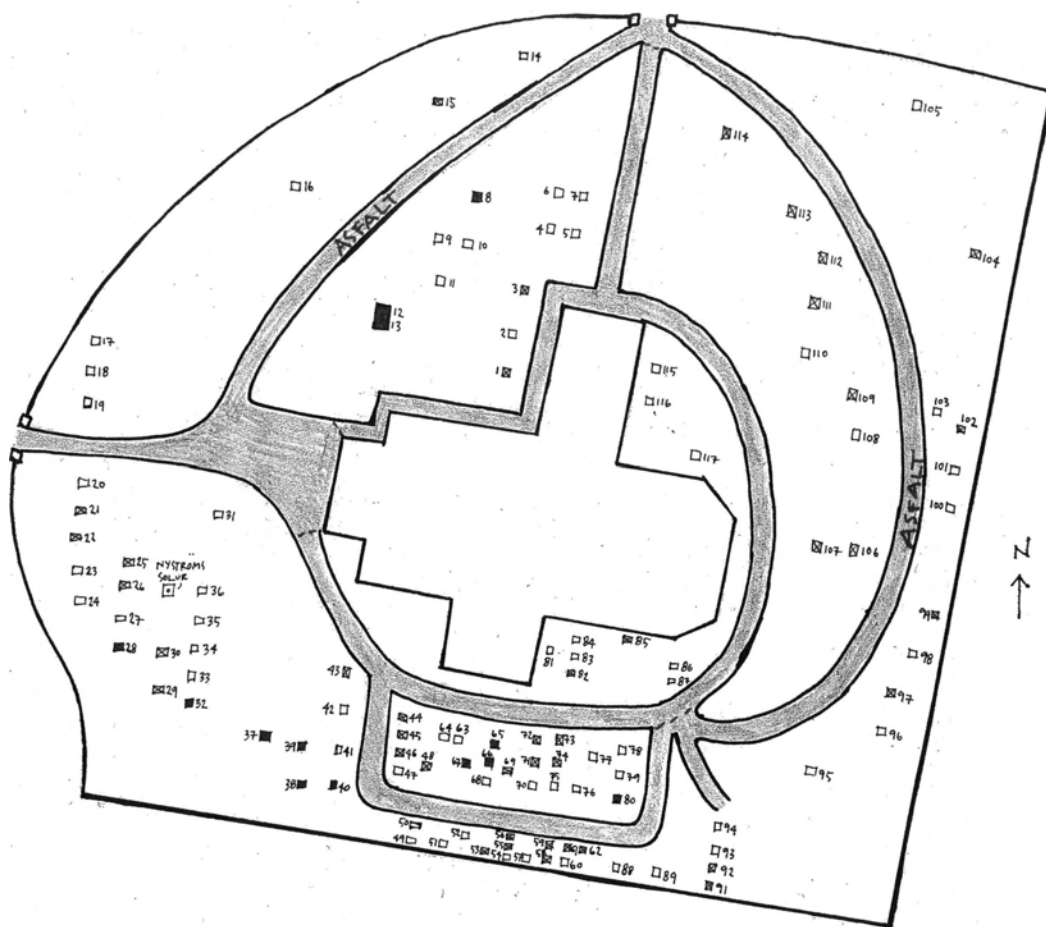
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalthistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Karta över exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse. Kartan är en skiss, markeringarna är således ungefärliga. Numreringen är tillkommen efter den ordning inventeringen är gjord.